

การประเมินความต้องการจำเป็นการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1*

The Needs Assessment for Budget Administration of School in

The Inspection Region 1

กษมา แสนอ่อน

Kasama Saenon

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี

Walaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage Pathum Thani, Thailand.

Email: kasamatimkasama@gmail.com

Received May 25, 2019; Revised June 5, 2019; Accepted July 13, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1 รวม 302 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครจซี่ และมอร์แกน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.99 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ วิธีการ วิเคราะห์ PNI

ผลการวิจัยพบว่า

การประเมินความต้องการจำเป็นของการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1 ทั้ง 7 ด้าน พบว่า มีความแตกต่างกัน โดยสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าเฉลี่ยมากกว่าสภาพที่เป็นจริงทั้งภาพรวมและรายด้าน และการประเมินความต้องการจำเป็นของการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1 มีค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ การคำนวณต้นทุนการผลิต รองลงมาคือ การจัดระบบการจัดหาพัสดุ การวางแผนงบประมาณ การบริหารสินทรัพย์ การตรวจสอบภายใน การบริหารทางการเงินและการควบคุมงบประมาณ และการรายงานทางการเงิน และผลการดำเนินงาน ตามลำดับ

คำสำคัญ: การบริหารงบประมาณ; การประเมินความต้องการจำเป็น

*ปรับปรุงต้นฉบับจากการการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 2 วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

Abstract

The objective of this research was to analyze needs assessment for budget administration of school in the inspection region 1 in relation. The sample group consisted of 302 administrators of school in the inspection region 1. A questionnaire with 5 rating scales was used for data collection. The reliability of the questionnaire was 0.99. The data were analyzed by mean, standard deviation and PNI method.

The research findings were as follows: Needs assessment for budget administration of school in the inspection region 1 was different. The mean of the item “what should be” was higher than “what is”, in both entire and separated aspects. After the evaluation of the needs process found that; the most important need for budget administration of school in the inspection region 1 was output costing, procurement management, budget planning, asset management internal audit, financial management and budgeting control and financial and performance reporting.

Keywords: Budget administration; Needs assessment

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 หมวด 5 มาตรา 54 ระบุว่ารัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก 6 เมษายน 2560) และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 2 มาตรา 10 ได้ระบุว่าการจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย และหมวด 8 มาตรา 60 (1) ระบุว่าให้รัฐจัดสรรงบประมาณแผ่นดินให้กับการศึกษา ในฐานะที่มีความสำคัญสูงสุดต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ โดยจัดสรรเป็นเงินงบประมาณเพื่อการศึกษา ในลักษณะเงินอุดหนุนทั่วไปเป็นค่าใช้จ่ายรายบุคคลที่เหมาะสมแก่ผู้เรียนการศึกษาภาคบังคับ (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก 19 สิงหาคม 2542)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่ได้แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มีเจตนารมณ์ที่จะปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน จึงได้กำหนดให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาโดยตรง นอกจากนี้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 มาตรา 34 (2) ยังได้กำหนดให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีฐานะเป็นนิติบุคคล เพื่อให้สถานศึกษามีความเป็นอิสระและคล่องตัวในการบริหารสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาได้เอง โดยเน้นการมีส่วนร่วมจากชุมชน

และการประกันคุณภาพของสถานศึกษา ทั้งนี้ สถานศึกษาต้องตระหนักถึงความสำคัญและความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐานและการเป็นนิติบุคคล (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551)

ปัจจุบันสถานศึกษามีฐานะเป็นหน่วยงานงบประมาณและหน่วยบริหารการเงินของตนเอง แต่ยังมีสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดูแลแม้ว่าจะมีฐานะนิติบุคคลตามกฎหมาย ส่งผลให้สถานศึกษายังขาดความเป็นอิสระในการบริหารงบประมาณให้เป็นไปตามความต้องการอย่างแท้จริงทั้งนี้การบริหารงบประมาณของสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคล ได้กำหนดให้สถานศึกษาสามารถจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา รวมทั้งการจัดหารายได้จากการให้บริการที่ต้องนำมาใช้ในการบริหารจัดการเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาที่ส่งผลให้เกิดคุณภาพที่ดีต่อผู้เรียน เพื่อให้การบริหารงบประมาณ การเงิน และบัญชีของสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคลสอดคล้องกับหลักการดังกล่าวประกอบกับเจตนารมณ์ของกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ โดยปลัดกระทรวงศึกษาธิการ หรือเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้วแต่กรณี ต้องกระจายอำนาจการบริหารและจัดการศึกษาตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจของตนไปยังสถานศึกษา ผ่านกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550 ประกอบกับประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเรื่องการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการการศึกษาของเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานไปยังคณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2550 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2556)

การบริหารงบประมาณสถานศึกษา เป็นการบริหารงบประมาณเป็นเงินก้อน (Block Grant) โดยสถานศึกษาสามารถบริหารจัดการได้เองตามสภาพความต้องการ ในการจัดการศึกษาของแต่ละแห่ง โดยเฉพาะการบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน PBB: Performance – based Budgeting ซึ่งเป็นการจัดทำงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานหากจะให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพนั้น สถานศึกษาต้องมีกลไกขับเคลื่อนไปในทิศทางที่ถูกต้องโดยอาศัยแนวทางการพัฒนา ตามมาตรฐานการจัดการทางการเงิน 7 ด้าน หรือที่เรียกว่า “7 Hurdles” คือ 1) การวางแผน (Budgeting Planning) 2) การกำหนดผลผลิตและการคำนวณต้นทุน (Output Specification and Costing) 3) การจัดระบบการจัดซื้อจัดจ้าง (Procurement Management) 4) การบริหารทางการเงินและการควบคุมงบประมาณ (Financial and Performance Reporting) 5) การรายงานทางการเงินและผลการดำเนินงาน (Financial and Performance Reporting) 6) การบริหารสินทรัพย์ (Asset Management) 7) การตรวจสอบภายใน (Internal Audit) (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2545) การบริหารงบประมาณของสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญในการรับผิดชอบตั้งแต่ขั้นตอนการวางแผน การบริหารงบประมาณและการรายงานผล โดยมุ่งเน้นผลสำเร็จของงานและการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เพื่อให้การดำเนินงานของหน่วยงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลภายใต้งบประมาณที่จำกัด โดยสถานศึกษาจำเป็นต้องดำเนินงานตามเงื่อนไขการจัดการทางการเงิน 7 ด้าน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2547) ซึ่งสถานศึกษาต้องมีการวางแผนกลยุทธ์และวางแผนรายจ่ายล่วงหน้าระยะปานกลาง มีการคำนวณต้นทุนผลผลิตเพื่อการจัดสรรงบประมาณที่เน้นผลผลิตและต้นทุนต่อหน่วยของผลผลิต การจัดซื้อจัด

จำเป็นต้องจัดระบบการจัดซื้อจัดจ้างให้มีประสิทธิภาพ รัดกุม โปร่งใส การบริหารการเงินและการควบคุมงบประมาณ จะต้องมีความมาตรฐานการควบคุมงบประมาณและการกำหนดความรับผิดชอบเรื่องการเงิน และการเงิน การบริหารสินทรัพย์เพื่อให้คุ้มค่ามากที่สุด การรายงานทางการเงินและผลการดำเนินงาน เพื่อแสดงความโปร่งใส มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการใช้งบประมาณ การควบคุมและตรวจสอบภายในเพื่อควบคุมการใช้งบประมาณและปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด (ชัยสิทธิ์ เนลิมมีประเสริฐ, 2544)

จากรายงานผลการตรวจสอบการบริหารจัดการทางการเงิน และทรัพย์สินของสถานศึกษา ประเภทที่ 1 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2551 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 1,691 แห่ง พบว่า ด้านประสิทธิภาพการบริหารการเงินด้วยแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา ไม่ปฏิบัติมากที่สุด คือ แผนปฏิบัติการมีรายละเอียดสามารถใช้ในการควบคุมการใช้จ่ายเงินได้โดยการจัดทำแผนของสถานศึกษาไม่ครอบคลุมเงินนอกงบประมาณ และกำหนดเวลาดำเนินการของโครงการ/กิจกรรมไม่ชัดเจนโดยระบุเวลาดำเนินการตลอดทั้งปี นอกจากนี้ยังพบสถานศึกษาไม่ดำเนินการตามโครงการ/กิจกรรมที่กำหนดไว้ในแผน สาเหตุเกิดจาก เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบมีภาระงานสอนมาก ไม่มีความรู้ความเข้าใจ และไม่เห็นประโยชน์ของการจัดทำแผนปฏิบัติการ อีกทั้งขาดการกำกับติดตามผลการดำเนินการตามโครงการ/กิจกรรมในแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา ด้านความถูกต้อง รัดกุม ของการควบคุมด้านการเงิน การบัญชี พบว่า การดำเนินการที่สถานศึกษาไม่ปฏิบัติมากที่สุด คือการจัดทำรายงานการเงินเสนอผู้บริหาร และส่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการที่สถานศึกษา ไม่ปฏิบัติมากที่สุดระดับรองลงมา ได้แก่ การตรวจสอบการรับจ่ายประจำวัน การบันทึกบัญชีถูกต้อง และบันทึกบัญชีเป็นปัจจุบัน สาเหตุที่สถานศึกษาไม่ดำเนินการ เกิดจากบุคลากร ขาดความรู้ ความเข้าใจ ระบบงานด้านการเงิน การบัญชีที่ชัดเจน เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบมีภาระงานสอนมาก มีการเปลี่ยนเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบบ่อย ทำให้การปฏิบัติงานขาดความต่อเนื่อง อีกทั้งไม่มีการกำกับติดตามจากผู้บริหาร เนื่องจากความไม่เข้าใจในระบบการปฏิบัติงาน สถานศึกษาบางแห่งไม่ให้ความสำคัญกับงานด้านนี้เท่าที่ควร ด้านความถูกต้องของการควบคุม และความคุ้มค่าการใช้ประโยชน์ของทรัพย์สิน พบว่า การดำเนินงานที่มีสถานศึกษาไม่ปฏิบัติมากที่สุด คือ การควบคุมทรัพย์สินที่ได้รับถูกต้อง ครบถ้วนรองลงมา คือ การควบคุมทรัพย์สิน ตามรูปแบบทะเบียนคุมทรัพย์สิน ที่กรมบัญชีกลางกำหนด นอกจากนี้ยังพบอีกว่า มีสถานศึกษาที่ไม่ใช้ประโยชน์จากรายงานการตรวจสอบของสถานศึกษาที่มีการตรวจสอบพัสดุประจำปี สาเหตุเกิดจากเจ้าหน้าที่ขาดความรู้ความเข้าใจการจัดทำทะเบียนคุมทรัพย์สิน และยังมีภาระงานสอนมาก มีการเปลี่ยนตัวเจ้าหน้าที่ผู้จัดทำบ่อย ส่งผลให้การทำงานขาดความต่อเนื่อง อีกทั้งผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญในการจัดทำทะเบียนคุมทรัพย์สิน และรายงานผลการตรวจสอบพัสดุประจำปี จัดทำเพียงเพื่อให้เป็นไปตามระเบียบกำหนด จึงไม่ได้ใช้ประโยชน์จากรายงาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551) และจากรายงานผลการตรวจสอบสถานศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานข้างต้น สอดคล้องกับผลการตรวจสอบด้านการบริหารงบประมาณของของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสระบุรี เขต 2 ย้อนหลัง 3 ปี ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ.2557-2559 ซึ่งสถานศึกษาในสังกัดส่วนใหญ่มีการบริหารจัดการด้านการบริหารงบประมาณ ค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ ภาวะเบี่ยง และแนวปฏิบัติ ซึ่ง

ปัญหาในการบริหารงบประมาณที่พบ คือ การไม่เสนอโครงการ หรือเสนอแต่รายละเอียดไม่ครบถ้วน ขาดเหตุผลที่ดีในการขออนุมัติโครงการ โครงการที่ได้รับการอนุมัติหลายโครงการใช้จ่ายเงิน งบประมาณไม่ถูกต้อง การใช้จ่ายเงินไม่เป็นไปตามแผนปฏิบัติการประจำปี ทำให้มีปัญหาต่อเนื่องใน การจัดซื้อจัดจ้าง การตัดยอดค่าใช้จ่ายในทะเบียนควบคุมแผนงานโครงการ ส่งผลต่อการจัดทำบัญชี และการรายงานผลการใช้เงินงบประมาณ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2, 2559)

เพื่อให้เกิดสารสนเทศที่จะเป็นประโยชน์ในการบริหารงบประมาณของสถานศึกษาได้นั้นต้อง อาศัยหลักการประเมินความต้องการจำเป็น (Needs Assessment) เพื่อเป็นการระบุความต้องการ จำเป็นของบุคลากร เมื่อประเมินแล้วสามารถเห็นถึงความต้องการจำเป็นระดับองค์กร ซึ่งผู้บริหาร สามารถเลือกความต้องการจำเป็นนั้นมาวางแผนเพื่อดำเนินการ และปรับปรุงพัฒนาส่วนที่ขาดอยู่ให้ สมบูรณ์ (สุวิมล ว่องวาณิช, 2548) โดย Witkin และ Altschuld (1995) กล่าวว่า ความต้องการจำเป็น คือ ความแตกต่างหรือช่องว่าง (gap) ระหว่างสิ่งที่เป็นอยู่ (what is) หรือ สภาพที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และ สิ่งที่จะควรจะเป็น (what should be) หรือสภาพที่พึงปรารถนา ซึ่งจะได้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์ในการ ปรับปรุง และพัฒนาจากสภาพและปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการบริหารงบประมาณมี ความสำคัญต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานในสถานศึกษาจึงทำให้ ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา การ ประเมินความต้องการจำเป็นการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1 เพื่อนำผลงานวิจัยใช้เป็นแนวทางให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องนำไปใช้ในการ วางแผนและกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาการบริหารงบประมาณในสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจ ราชการที่ 1 จำนวน 1,438 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจ ราชการที่ 1 จำนวน 1,438 คน โดยผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970: 608–609) และใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random Sampling) จำนวน 302 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามแบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความต้องการจำเป็นของการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1 เป็นแบบสอบถามที่มีรูปแบบการตอบสนองสภาพ (Dual Response) คือสภาพที่เป็นจริง (what is) และ สภาพที่ควรจะเป็น (what should be) ใน 7 ด้าน คือ การวางแผนงบประมาณ การคำนวณต้นทุนผลผลิต การจัดระบบการจัดหาพัสดุ การบริหารทางการเงินและการควบคุมงบประมาณ การรายงานทางการเงินและผลการดำเนินงาน การบริหารสินทรัพย์ และการตรวจสอบภายใน จำนวน 52 ข้อ โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ หาค่าความเที่ยง (Reliability) โดยวิธีหา “สัมประสิทธิ์อัลฟ่า” (α -Coefficient) ของ Cronbach (Cronbach, 1990) โดยมีผลการวิเคราะห์ความเที่ยงของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.99

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยขอความร่วมมือ และนำส่งแบบสอบถามให้กับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1 โดยขอหนังสือราชการที่ออกจากมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ กำหนดระยะเวลาในการรับแบบสอบถามคืน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามกลับคืนทั้งสิ้น จำนวน 289 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 95.69

การวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ระดับการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1 โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยผู้วิจัยวิเคราะห์ใน 2 ลักษณะ คือ สภาพที่เป็นจริง และสภาพที่ควรจะเป็น

ตอนที่ 3 การประเมินความต้องการจำเป็นของการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1 ใช้วิธีการวิเคราะห์ ค่าความต้องการจำเป็น โดยวิธี Priority Needs Index แบบปรับปรุง (PNI Modified) (สุวิมล ว่องวาณิช, 2548)

ผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปผล ได้ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาปริญญาโท จำนวน 218 คน คิดเป็นร้อยละ 75.40 และส่วนใหญ่มีประสบการณ์การทำงานมากกว่า 15 ปี จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 41.50

2. การบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1 พบว่า ในภาพรวม และรายด้านทุกด้านของสภาพที่ควรจะเป็นมีค่าเฉลี่ยมากกว่าสภาพที่เป็นจริง โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 เมื่อพิจารณาสภาพที่เป็นจริงของการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.01$, S.D. = 0.85) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทั้ง 7 ด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ดังนี้ ด้านการบริหารทางการเงินและการควบคุมงบประมาณ ($\bar{x} = 4.16$, S.D. = 0.92) รองลงมาคือ ด้านการ

รายงานทางการเงินและผลการดำเนินงาน ($\bar{x} = 4.14$, S.D. = 0.93) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการคำนวณต้นทุนผลผลิต ($\bar{x} = 3.77$, S.D. = 0.87)

2.2 เมื่อพิจารณาสภาพที่ควรจะเป็นของการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.42$, S.D. = 0.92) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทั้ง 7 ด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ดังนี้ ด้านการบริหารทางการเงินและการควบคุมงบประมาณ ($\bar{x} = 4.48$, S.D. = 0.93) รองลงมาคือ ด้านการรายงานทางการเงินและผลการดำเนินงาน ($\bar{x} = 4.47$, S.D. = 0.94) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการคำนวณต้นทุนผลผลิต ($\bar{x} = 4.32$, S.D. = 0.95) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1 ตามสภาพที่เป็นจริง กับสภาพที่ควรจะเป็นในภาพรวมและรายด้าน

การบริหารงบประมาณของสถานศึกษา	n = 289					
	สภาพที่เป็นจริง			สภาพที่ควรจะเป็น		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. การวางแผนงบประมาณ	3.98	0.87	มาก	4.39	0.93	มาก
2. การคำนวณต้นทุนผลผลิต	3.77	0.87	มาก	4.32	0.95	มาก
3. การจัดระบบการจัดหาพัสดุ	3.89	0.91	มาก	4.39	0.96	มาก
4. การบริหารทางการเงินและการควบคุมงบประมาณ	4.16	0.92	มาก	4.48	0.93	มาก
5. การรายงานทางการเงินและผลการดำเนินงาน	4.14	0.93	มาก	4.47	0.94	มาก
6. การบริหารสินทรัพย์	4.04	0.90	มาก	4.43	0.95	มาก
7. การตรวจสอบภายใน	4.10	0.92	มาก	4.47	0.96	มาก
รวม	4.01	0.85	มาก	4.42	0.92	มาก

3. การประเมินความต้องการจำเป็นของการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1 ทั้ง 7 ด้าน พบว่า ลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นของการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1 มีค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ การคำนวณต้นทุนผลผลิต รองลงมาคือ การจัดระบบการจัดหาพัสดุ การวางแผนงบประมาณ การบริหารสินทรัพย์ การตรวจสอบภายใน การบริหารทางการเงินและการควบคุมงบประมาณ และการรายงานทางการเงินและผลการดำเนินงาน ตามลำดับ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการประเมินความต้องการจำเป็นของการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1

รายการประเมิน	สภาพ	สภาพที่	ความต้องการ	
	D	I	PNI	ลำดับ
1. การวางแผนงบประมาณ	3.98	4.39	0.10	3
2. การคำนวณต้นทุนผลผลิต	3.77	4.32	0.15	1
3. การจัดระบบการจัดหาพัสดุ	3.89	4.39	0.13	2
4. การบริหารทางการเงินและการควบคุมงบประมาณ	4.16	4.48	0.08	6
5. การรายงานทางการเงินและผลการดำเนินงาน	4.14	4.47	0.08	6
6. การบริหารสินทรัพย์	4.04	4.43	0.09	4
7. การตรวจสอบภายใน	4.10	4.47	0.09	4

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาการประเมินความต้องการจำเป็นของการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1 มีข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยควรค่าแก่การนำมาอภิปรายผล ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอแนะดังต่อไปนี้ การประเมินความต้องการจำเป็นของการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1 ทั้ง 7 ด้าน พบว่า ลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นของการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1 มีค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ การคำนวณต้นทุนผลผลิต รองลงมาคือ การจัดระบบการจัดหาพัสดุ การวางแผนงบประมาณ การบริหารสินทรัพย์ การตรวจสอบภายใน การบริหารทางการเงินและการควบคุมงบประมาณ และการรายงานทางการเงินและผลการดำเนินงาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการดำเนินงานของสถานศึกษาจำเป็นต้องจัดซื้อจัดจ้างเพื่อให้ได้มาซึ่งวัสดุครุภัณฑ์เพื่อใช้ในการดำเนินงานตามแผนงาน โครงการต่าง ๆ ซึ่งได้กำหนดไว้ จำเป็นต้องบริหารพัสดุที่ได้มาเพื่อตอบสนองความต้องการดังกล่าว และจำเป็นต้องมีความละเอียดรอบคอบในการลงบัญชีเมื่อพิจารณาผลของความต้องการจำเป็นในการดำเนินการเพื่อลดความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นจากผลการวิจัยจึงต้องดำเนินการการคำนวณต้นทุนผลผลิตเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วินัย เวียงลอ (2552) ได้ศึกษา การบริหารความเสี่ยงด้านการเงินของโรงเรียนบ้านแม่แฮเหนือ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การใช้เงินที่ไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของภารกิจเกิดจากกิจกรรมเร่งด่วนของการสั่งการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หรือ กิจกรรมใหม่ของชุมชนที่โรงเรียนเข้าร่วมกิจกรรม และงานจัดเลี้ยงต่าง ๆ ที่เกิดจากวัฒนธรรมองค์กร

โรงเรียนต้องหางบประมาณสนับสนุนจากองค์กรอื่นมากขึ้น และชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของโรงเรียน สำหรับการบริหารความเสี่ยงด้านการเงินในด้านการหลีกเลี่ยงความเสี่ยงโรงเรียนควรจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ชัดเจน ส่วนด้านการลดความเสี่ยงโรงเรียนควรสรรหาบุคลากรที่มีความรู้ด้านการเงินและบัญชีมาปฏิบัติหน้าที่โดยตรง สำหรับแนวทางในการจัดการความเสี่ยงในด้านการปฏิบัติหน้าที่นั้น ควรมีการประสานงานกันระหว่างผู้ใช้พัสดุและผู้จัดหาพัสดุรวมถึงผู้เกี่ยวข้อง การพัฒนาบุคลากร และการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการปฏิบัติงาน ส่วนการจัดการความเสี่ยงในด้านกฎหมายนั้นควรพัฒนาบุคลากรโดยการฝึกอบรมเพิ่มเติมความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบต่าง ๆ หาวิธีป้องกันการไม่ปฏิบัติตามระเบียบ และลงโทษผู้ไม่ปฏิบัติตามระเบียบ นอกจากนี้ ควรเน้นการวางมาตรการป้องกันความเสี่ยง และควบคุมการเกิดความเสี่ยง มากกว่าการแก้ปัญหาเมื่อมีความเสี่ยงเกิดขึ้น

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ผู้บริหารจำเป็นต้องมีแนวทางการบริหารงบประมาณในส่วนของการจัดซื้อจัดจ้างที่เป็นระบบเพื่อลดความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นและเกิดประสิทธิภาพในการบริหารงบประมาณ หากงบประมาณไม่ได้อยู่ที่หน่วยงานที่ดำเนินการจัดซื้อควรริบดำเนิการขออนุมัติโอนเปลี่ยนแปลงงบประมาณให้รวดเร็ว เพื่อจะได้ดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างได้อย่างสะดวกและเป็นไปตามระเบียบต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. ผู้บริหารทุกระดับควรสนับสนุนให้ความสำคัญต่อการบริหารงบประมาณของสถานศึกษาเพิ่มเติมในด้านการคำนวณต้นทุนผลผลิต
2. หน่วยงานทุกระดับควรกำหนดระบบและกลไกการบริหารงบประมาณของสถานศึกษาเพิ่มเติมที่เอื้อให้บุคลากรทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา ในทุกขั้นตอนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการคำนวณต้นทุนผลผลิต

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาตัวแปรที่ส่งผลต่อการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1
2. ควรมีการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทุกระดับในการบริหารงบประมาณของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขตตรวจราชการที่ 1

เอกสารอ้างอิง

- ชัยสิทธิ์ เฉลิมประเสริฐ. (2544). *มาตรฐานการจัดการทางการเงิน 7 Hurdles กับการจัดทำงบประมาณแบบใหม่*. กรุงเทพฯ: บริษัท ซีรฟิมส์และโซเท็ก จำกัด.
- ราชกิจจานุเบกษา. *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่มที่ 116 ตอนที่ 74 ก*. (2542).
- วินัย เวียงลอ. (2552). *การบริหารความเสี่ยงด้านการเงินของโรงเรียนบ้านแม่แฮเหนือ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2. (2559). *รายงานผลการตรวจสอบการบริหารด้านงบประมาณของสถานศึกษาปีงบประมาณ พ.ศ. 2559*.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). *มาตรฐานการบริหารและการจัดการศึกษาโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน (SBM)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). *รายงานตรวจสอบการบริหารจัดการทางการเงินและทรัพย์สินของสถานศึกษาประเภทที่หนึ่ง ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2551*. กรุงเทพฯ: หน่วยตรวจสอบภายใน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2556). *คู่มือการบริหารโรงเรียนในโครงการพัฒนาการบริหารรูปแบบนิติบุคคล*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สุวิมล ร่องวาณิช. (2548). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Cronbach, L.J. (1990). *Essentials of Psychological Testing*. (5th ed.). New York: Harper Collins.
- Witkin, B.R. & Alschul, J.W. (1995). *Planning and Conducting Needs Assessments*. California: SAGE Publication.
